

การพัฒนาศักยภาพการสื่อสารสุขภาพแก่บุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากรข้ามชาติ : การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

**Communication Efficiency Training Course Development of Health Care Providers, and Group Leader for Health Promotion of Ethnic, Native Tribe, and Migrant Workers:
An Action Research**

ธีรภัทร วรณฤมณ^{1*} ศุภฤกษ์ โพธิไพรัตน์² รัฐพล พรหมมาศ³ ลัดดาวลัย อินทจักร⁴ ภัทรมย์ อินทจักร⁵
จิระศักดิ์ สารรัตน์⁶ แสงระวี กระจ่างศาสตร์⁷ และ สุทธิภา วงศ์ยะลา⁸

Terapatt Vannaruemol^{1*} Supparerk Pothipairatana² Rattaphol Phrommas³ Laddawan Inthajakra⁴
Phatmai Inthajakra⁵ Chirasak Sararat⁶ Saengreevee Krajangsart⁷ and Sutthipha Wongyala⁸

^{1*} อาจารย์ประจำ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

²⁻⁶ อาจารย์ประจำ คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

⁷⁻⁸ อาจารย์ประจำ หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

^{1*} Lecturer at Mass Communication Faculty, Chiang Mai University

²⁻⁶ Lecturer at Mass Communication Faculty, Chiang Mai University

⁷⁻⁸ Lecturer at Management Science Faculty, Chandrakasem Rajabhat University

*Corresponding author, E mail: terapatt007@gmail.com

บทคัดย่อ

1) วัตถุประสงค์ คือ พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพการสื่อสารสุขภาพแก่บุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากรข้ามชาติให้ได้มีโอกาสเข้าถึงสิทธิการบริการสุขภาพ และได้รับความรู้ ส่งเสริมทัศนคติ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการดูแลสุขภาพของตนเอง

2) วิธีดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อวางแผนและดำเนินการสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การประชุมและสัมภาษณ์หัวหน้าโครงการ และผู้ปฏิบัติงานอาสาสมัคร (อสม.) และอาสาสมัครต่างด้าว (อสต.) ด้านสุขภาพยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพเฉพาะกลุ่ม สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อวิเคราะห์ความคาดหวังและความต้องการการพัฒนาศักยภาพการผลิตสื่อและการสื่อสาร พร้อมทั้งการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation)

3) ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า หลักสูตรที่หัวหน้าโครงการและผู้ปฏิบัติงาน อสม. และ อสต. ต้องการ คือ การพัฒนาด้านการวางแผน การออกแบบการรณรงค์ และการผลิตสื่อวีดิทัศน์ส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ตโฟนถ่ายและตัดต่อ เพื่อใช้สำหรับเสริมสร้างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านการเข้าถึง

สิทธิ์ การรับบริการ การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสุขภาพแก่ประชากรข้ามชาติ (เมียนมาร์) พร้อมกันนี้ต้องการประสานความร่วมมือผลิตรายการข่าวและสารคดีเชิงข่าวเพื่อเผยแพร่ทางสื่อมวลชนให้สาธารณชนรับรู้ เกิดทัศนคติที่ดีต่อแรงงานข้ามชาติ

4) ข้อเสนอสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต แนวทางการพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมศักยภาพ อสม. และ อสต. ควรจัดอบรมพัฒนาศักยภาพการผลิตสื่อวีดิทัศน์โดยใช้กล้องดิจิทัลเลนส์เดี่ยว (Digital Single Lens Reflection: DSLR) และการตัดต่อโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ พร้อมทั้งร่วมมือกับสถาบันการศึกษาผลิตสื่อเพื่อส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากรข้ามชาติ

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการ สื่อสารสุขภาพ แรงงานข้ามชาติ

Abstract

1) The objective of this research is to develop training workshop for developing communication potential of medical personnel and leaders of the project to promote health among ethnic groups, local tribes, migrants. The project basically improves access to services and knowledge about health or create positive attitude and behavior towards health for ethnic groups, local tribes, migrants.

2) This research employs qualitative research method, particularly meeting, non-participatory observation, and interview with project leaders and volunteers and migrant volunteers who work under the implementation of Thai Health Promotion Foundation's health strategy to promote health among specific groups to analyze the people's expectation and demand on improvement in communication potential, especially media production and communication in general.

3) The findings show that the project leaders and volunteers demand a workshop on campaign planning and designing, coupled with media producing using smart phones. The main objective of the media production is to promote positive attitude, knowledge, and behavior towards access to rights of health, health services, protection, treatment, and rehabilitation for the migrants-Myanmareses, together with to collaborate to produce news and documentary programs publicized through the mass media aiming to create positive attitude towards migrant workers.

4) Future development for producing workshop for volunteers and migrant volunteers should be about developing potential of using digital single lens reflection (DSLR) to produce video and using computer program for editing and collaborating with educational institutes to get support for media production focusing on creating positive attitude towards ethnic groups, local tribes, and migrants.

Keywords: Action Research, Health Communication, Migrant Worker

1. บทนำ

ตามที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ และประชากรข้ามชาติ (พ.ศ. 2560 – 2563) มีเป้าประสงค์ที่สำคัญ คือ การขับเคลื่อน สร้างการเปลี่ยนแปลงฐานคิด และทัศนคติของสังคม ผ่านยุทธศาสตร์ที่ 5 คือ เกิดกระบวนการสื่อสารสาธารณะ/ ใช้งานสื่อเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ และปรับเปลี่ยนฐานคิด ทัศนคติของประชากรกลุ่มเป้าหมาย และสังคม เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ดังกล่าว และเป็นการหนุนเสริมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์พัฒนาสุขภาพกลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากรข้ามชาติ (พ.ศ. 2560 - 2563) จึงได้สร้างความร่วมมือกับคณะกรรมการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดำเนินโครงการสื่อสารเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพกลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากรข้ามชาติ เพื่อส่งเสริมให้สาธารณชน โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ 1) เพื่อเสริมศักยภาพ ความรู้ ทักษะ การวางแผนกลยุทธ์ และการผลิตสื่อเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากรข้ามชาติ พ.ศ. 2560 – 2563 และ 2) เพื่อส่งเสริมให้ผู้สื่อข่าวสื่อมวลชน และผู้ปฏิบัติงานสื่อทางเลือกมีทัศนคติเชิงบวกต่อกลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมืองและแรงงานข้ามชาติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจัดทำวิจัยเชิงปฏิบัติการจัดการประชุมหัวหน้าโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการออกแบบแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน จากนั้นจัดกิจกรรม/ โครงการเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้รับผิดชอบและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพัฒนาสุขภาพของตนเอง ผลจากการจัดประชุมพบว่า กิจกรรม/ โครงการที่ต้องการ คือ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่บุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากรข้ามชาติ

จากเหตุผลดังกล่าวคณะกรรมการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงร่วมมือกับมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย แสวงหาวิธีการและแนวทางการพัฒนาสุขภาพบุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำ อสม. อสต. เพื่อดำเนินกิจกรรม โครงการส่งเสริมสุขภาพแก่กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวจัดกิจกรรม “อบรมการจัดทำสื่อ/ จัดทำเค้าโครงการผลิตสื่อ” ภายใต้โครงการพัฒนาระบบบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิให้เอื้อต่อการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพขั้นพื้นฐานของประชากรข้ามชาติ เพื่อให้บุคลากรทางการแพทย์และแกนนำอาสาสมัครสุขภาพได้รับการอบรมพัฒนาสุขภาพ การณรงค์และการผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อใช้ส่งเสริมสุขภาพ ในระหว่างวันที่ 21 – 23 พฤศจิกายน 2560 ณ โรงแรม JL Bangkok มีผู้เข้าร่วมการอบรมจำนวน 25 คน โดยมีแนวทางและผลการดำเนินงานดังรายงานการวิจัยดังนี้

2. วัตถุประสงค์

พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาสุขภาพการสื่อสารสุขภาพแก่บุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากรข้ามชาติให้ได้มีโอกาสเข้าถึงสิทธิการบริการสุขภาพ และได้รับความรู้ ส่งเสริมทัศนคติ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการดูแลสุขภาพของตนเอง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้การประชุมและสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์บริบทที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน ผลการดำเนินงานที่ผ่าน เพื่อนำมาออกแบบหลักสูตรฯ ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย

ของโครงการและความต้องการของผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการให้มีประโยชน์สูงสุด โดยมีแนวทางการดำเนินงานวิจัยดังนี้

3.1 การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพการสื่อสารสุขภาพแก่บุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพ ได้นำแนวทางการพัฒนาศักยภาพแกนนำ อสม. อสต. และบุคลากรทางการแพทย์ โดยศึกษาแนวทางการดำเนินงานวิจัยการสื่อสารสุขภาพของ Scheirer M.A. และคณะ (2017, pp.12-43) ในด้านการพัฒนาศักยภาพให้แกนนำการดำเนินงานมีศักยภาพการดำเนินงานชักจูงโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนแปลงสุขภาพ เพื่อให้แกนนำพัฒนาการผลิตสื่อและใช้เทคนิคการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจของ Brian D.B. และ Jerusha B.D. (2016, pp. 484-502) โดยมุ่งเน้นให้ผู้รับการพัฒนาศักยภาพพัฒนาแนวคิดมุมมองการดำเนินงานผลิตเนื้อหาสารผ่านช่องทาง การสื่อสาร พร้อมทั้งพัฒนาให้กลุ่มแกนนำ อสม. และ อสต. เป็นผู้ผลิตสื่อ และสื่อสารให้สาธารณชนรับทราบ ประโยชน์ของแรงงานข้ามชาติ กลุ่มชาติพันธุ์เพื่อลดอคติที่มีต่อกลุ่มดังกล่าว ตามแนวทางผลการวิจัยของ Kirati Kachentawa และ Patchanee Cheyjunya (2017, pp. 13-28) โดยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้

3.1.1 การสัมภาษณ์ และการประชุม

3.1.1.1 แหล่งข้อมูล ประเด็น วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มหัวหน้าโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สุกฤกษ์ โปธิไพรัตนา, สุทธิภา วงศ์ยะลา, แสงระวี กระจ่างศาสตร์, ชวงศ์ แสงคง, วิวัฒน์ ตามี, ดำรงเกียรติ อาจหาญ, และธวัชชัย ยิ่งทวีศักดิ์ เพื่อรับฟังความคิดเห็นเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ลักษณะกิจกรรมกระบวนการจัดอบรม และการนำความรู้ การพัฒนาทักษะการสื่อสารไปใช้ประโยชน์

3.1.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยประมวลผลการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการอธิบาย (descriptive) ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด กลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาและกระบวนการจัดการ และการประเมินคุณภาพ/ความสำเร็จ หลักสูตรอบรมพัฒนาศักยภาพการสื่อสารสุขภาพแก่ บุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากร ข้ามชาติ

3.1.2 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participatory Observation)

3.1.2.1 แหล่งข้อมูล ประเด็น และเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยสำรวจพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ได้แก่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดตาก และจังหวัดราชบุรีเพื่อนำมาใช้วางแผนพัฒนาหลักสูตรฯ ในครั้งนี้ โดยใช้ แบบบันทึกข้อมูล การบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ประกอบกับการสัมภาษณ์ สนทนากับประชาชนชาวเมียนมาร์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพแรงงานข้ามชาติ เช่น พยาบาล หัวหน้าฝ่าย และ อสม. อสต. เป็นต้น

3.1.2.2 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล คณะผู้วิจัยวิเคราะห์สภาพความเป็นอยู่ สภาพปัญหาการดำเนินชีวิต ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ การศึกษา รวมไปถึงองค์ประกอบด้านการสื่อสาร ได้แก่ การเป็นเจ้าของสื่อ การเข้าถึงสื่อ ความคาดหวังความต้องการ และพฤติกรรมเปิดรับสื่อ เพื่อนำมาประมวลผลร่วมกับการประชุมและสัมภาษณ์ จากนั้นนำเสนอเป็นหลักสูตรพัฒนาศักยภาพการสื่อสารและการผลิตสื่อวีดิทัศน์จัดอบรมแก่บุคลากรทางการแพทย์ อสม. และอสต. พร้อมทั้งวิเคราะห์แนวทางการผลิตสื่อส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อแรงงานข้ามชาติ เพื่อสนับสนุน การดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และแรงงานข้ามชาติ

3.2 การจัดอบรมและประเมินหลักสูตร

3.2.1 กระบวนการขั้นตอนการจัดอบรม ภายหลังจากที่คณะผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรการจัดอบรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพการสื่อสารและการผลิตสื่อบุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำ อสม. อสศ. เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงประสานความร่วมมือกับมูลนิธิศุภนิมิตรจัดกิจกรรมการอบรมตามลำดับขั้นตอน คือ 1) เตรียมกิจกรรมดำเนินงาน ได้แก่ แสวงหาวิทยากร ติดต่อประสานงานแกนนำ อสม. และ อสศ. เตรียมความพร้อมด้านสถานที่ กิจกรรม และสื่อที่ใช้อบรม 2) ดำเนินกิจกรรมอบรมเพื่อให้ความรู้ พัฒนาทักษะการวางแผนการรณรงค์ และการผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อส่งเสริมสุขภาพ 3) ประเมินผลการจัดอบรม โดยการประเมินตามแบบจำลอง CIPP (CIPP Model)

3.2.2 การประเมินหลักสูตร คณะผู้วิจัยใช้แบบจำลอง CIPP (CIPP model) ประเมินผลด้านบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) ประเมินผลการจัดอบรม โดยใช้แบบบันทึกผลการดำเนินงาน แบบประเมินความพึงพอใจ และใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean)

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการวิเคราะห์บริบทเพื่อสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพการสื่อสารสุขภาพแก่บุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ ผลการวิเคราะห์บริบทที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาหลักสูตรฯ ผลการวิจัย พบว่า หัวข้อโครงการ บุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำ อสม. อสศ. และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน คาดหวังและต้องการให้มีการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.1.1 ผลการวิเคราะห์ความคาดหวังและความต้องการหลักสูตรฯ

4.1.2.1 การจัดอบรมพัฒนาศักยภาพการวางแผน และการผลิตสื่อเพื่อใช้ดำเนินการส่งเสริมสุขภาพแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากรข้ามชาติ โดยมุ่งเน้นการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ที่ผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการ มี คือ โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ตโฟน กล้องถ่ายรูปแบบดิจิทัลเลนส์เดี่ยว (Digital Single Lens Reflex Camera : DSLR)

4.1.2.2 สร้างความร่วมมือผลิตสื่อเพื่อใช้ในการส่งเสริมสุขภาพแก่กลุ่มเป้าหมาย และสร้างเสริมทัศนคติที่ดีในการสนับสนุนส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากรข้ามชาติ เข้าถึงและได้รับบริการสุขภาพในฐานะที่เป็นมนุษย์ตามหลักมนุษยธรรมด้านสุขภาพ

4.1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพสังคม และพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อของกลุ่มเป้าหมายการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ คณะผู้วิจัยสังเกตการณ์ในพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ พฤติกรรมในการเปิดรับสื่อ เพื่อวิเคราะห์สื่อ แนวทางปฏิบัติการสื่อสารเพื่อออกแบบการจัดอบรมให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ผลการสังเกตการณ์ พบว่า ประชากรแรงงานข้ามชาติโดยส่วนใหญ่ คือ ชาวเมียนมาร์ ชาวเมียนมาร์ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (กะเหรี่ยงโป) พักอาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งโรงงานอุตสาหกรรม เช่น กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร และพักอาศัยบริเวณอำเภอ พื้นที่รอยต่อแนวชายแดนไทยและเมียนมาร์ เช่น อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก เป็นต้น ประชากรแรงงานข้ามชาติที่พักอาศัยบริเวณแหล่งโรงงานอุตสาหกรรมเป็นเจ้าของโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ตโฟน ใช้บริการอินเทอร์เน็ตของเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ เข้าถึงสื่อประเภทสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทย สื่อโทรทัศน์แบบเคเบิล รับชมรายการ โทรทัศน์และ

วิทยุทั้งในประเทศไทย และรายการโทรทัศน์จากประเทศเมียนมาร์ผ่านโทรทัศน์แบบเคเบิลและสื่อออนไลน์ ส่วนประชากรแรงงานข้ามชาติที่พักอาศัยบริเวณพื้นที่ชายแดนรับฟังรายการวิทยุ เป็นเจ้าของโทรศัพท์เคลื่อนที่ สามารถใช้บริการโทรศัพท์ และอินเทอร์เน็ตจากเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ในบางพื้นที่ รับชมรายการโทรทัศน์ผ่านจานรับสัญญาณดาวเทียม และติดต่อสื่อสารกับเครือข่ายญาติ และเพื่อนที่เดินทางข้ามพื้นที่ระหว่างประเทศไทยและเมียนมาร์ ประชากรทั้ง 2 ประเภทติดต่อสื่อสาร และมีสัมพันธ์ที่ดีกับ อสม. และ อสค. ที่ดำเนินการในครั้งนี จากผลการวิเคราะห์สภาพบริบทดังกล่าว จึงควรใช้การสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาพ 2 วิธีการ คือ การสื่อสารระหว่างบุคคลโดยใช้ความสามารถการสื่อสารของ อสม. อสค. ในการให้ความรู้ความเข้าใจ ส่งเสริมทัศนคติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสุขภาพแก่ประชากรแรงงานข้ามชาติ พร้อมกับการใช้สื่อวีดิทัศน์ที่ อสม. และ อสค. ผลิตขึ้นเองเพื่อใช้ส่งเสริมการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยใช้ภาษาเมียนมาร์

4.2 หลักสูตร และผลการฝึกอบรม คณะผู้วิจัยพัฒนาหลักสูตรหลักสูตร และผลการฝึกอบรม คณะผู้วิจัยพัฒนาหลักสูตรการอบรมฯ ดังนี้

4.2.1 วัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนาศักยภาพแกนนำในพื้นที่ ให้มีความรู้ ความสามารถผลิตสื่อ และสามารถสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ได้ และ 2) เพื่อให้มีสื่อสร้างการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายและลดอคติของสังคม เผยแพร่ในกลุ่มประชากรข้ามชาติและสังคมผ่านสื่อออนไลน์และสื่อกระแสหลัก

4.2.2 ตัวชี้วัด คณะผู้วิจัยกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินโครงการดังต่อไปนี้

4.2.2.1 ตัวชี้วัดด้านบริบท ได้แก่ ความทันสมัยของเนื้อหาการจัดอบรม และความสอดคล้องกับการนำไปใช้ประยุกต์ปฏิบัติงาน

4.2.2.2 ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คุณภาพของวิทยากร สื่อที่ใช้อบรม ทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดอบรม

4.2.2.3 ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ ได้แก่ สามารถดำเนินการได้ตามเวลาที่กำหนด, ระดับความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการจัดอบรมของหลักสูตร

4.2.2.4 ตัวชี้วัดด้านผลผลิต ได้แก่ จำนวนสื่อที่ผลิต และระดับความพึงพอใจที่มีผลที่ได้รับจากการฝึกอบรม

4.2.3 กระบวนการจัดอบรม มีลำดับขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

4.2.3.1 นัดหมายเตรียมความพร้อมผู้เข้าร่วมอบรมประกอบด้วยบุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำ อสม. ที่รับผิดชอบดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพใน 4 จังหวัด คือ จังหวัดตาก จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดระนอง และจังหวัดอุบลราชธานี

4.2.3.2 ติดต่อประสานงานวิทยากรผู้จัดอบรม 4 คน เพื่อให้ความรู้และจัดกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ ดังรายละเอียดในส่วนที่ 3)

4.2.3.3 คณะวิทยากรผลิตสื่อที่ใช้จัดอบรม ได้แก่ โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ตโฟนของผู้เข้าร่วมการอบรม กล้องวีดิทัศน์เพื่อใช้แสดงขนาดภาพ การเคลื่อนที่ของกล้อง เอกสารประกอบการอบรมชุด “การสร้างสรรค์และการเขียนบทสื่อวีดิทัศน์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ” เอกสารในรูปแบบพาวเวอร์พอยนต์ สื่อวีดิทัศน์แนะนำการโฆษณาทางสังคมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (สุกฤษฎ์ โพธิ์ไพรัตน์, 2560)

4.2.3.4 กำหนดการ กิจกรรมหลักสูตรการจ้ดอบรมฯ เรียงลำดับการจ้ดอบรมดังนี้ (มูลนิธิศุภนิมิต, โครงการพัฒนาระบบบริการสุขภาพพระด้บปฐมภูมิให้เอื้อต่อการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพขั้นพื้นฐานของประชากรข้ามชาติ, 2560)

ตารางที่ 1 แสดงวันเวลา หัวข้อการอบรม และวิทยากรที่อบรม

วัน เวลา	หัวข้อการจ้ดอบรม (วิทยากร)
21 พ.ย. 60	
9.00 – 12.00 น.	การจัดกิจกรรมรณรงค์ทางสังคม (สุพธิกา วงศ์ยะลา และเสงระวี กระจ่างศาสตร์)
13.00 – 16.00 น.	การคิดเรื่องและเทคนิคการสื่อสารของรายการโทรทัศน์และวิดีโอทัศน์ (สุกฤษฎ์ โพธิ์ไพรัตน)
22 พ.ย. 60	
เวลา 9.00 – 12.00 น.	การสร้างสรรค้และการเขียนบทรายการโทรทัศน์และวิดีโอทัศน์ (สุกฤษฎ์ โพธิ์ไพรัตน)
เวลา 13.00 – 16.00 น.	การถ่ายภาพเพื่อการผลิตรายการโทรทัศน์และวิดีโอทัศน์ (รัฐพล พรหมมาศ)
23 พ.ย. 60	
เวลา 9.00 – 12.00 น.	การเรียงลำดับ การตัดต่อภาพ และการใช้เสียงในสื่อโทรทัศน์และวิดีโอทัศน์ (รัฐพล พรหมมาศ)
เวลา 13.00 – 16.00 น.	การใช้ Application สำหรับการตัดต่อรายการโทรทัศน์และวิดีโอทัศน์ (รัฐพล พรหมมาศ)

ลักษณะการฝึกอบรมเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยสัปดาห์การบรรยายประมาณร้อยละ 30 และฝึกปฏิบัติวางแผน และผลิตสื่อตามเนื้อหาที่กำหนดร้อยละ 70 เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ การวางแผนและผลิตสื่อไปใช้ปฏิบัติงานได้จริง อันจะทำให้บุคลากรทางการแพทย์และแกนนำได้รับการพัฒนาศักยภาพการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมสุขภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร

4.2.4 ผลการฝึกอบรม คณะผู้วิจัยประเมินผลการฝึกอบรมโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการประชุมระดมความคิดเห็นรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรอบรมฯ ในอนาคต มีรายละเอียดดังนี้

4.2.4.1 ด้านบริบท ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมที่มีต่อความทันสมัยของเนื้อหา การจ้ดอบรม และความสอดคล้องกับการนำไปใช้ประยุกต์ปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 5.80 คิดเป็นร้อยละ 82.9)

4.2.4.2 ด้านปัจจัยนำเข้า ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจต่อ คุณภาพของวิทยากร สื่อที่ใช้อบรม ทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจ้ดอบรม ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมที่มีต่อบัณฑิตเข้าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 5.71 คิดเป็นร้อยละ 81.6) ทั้งนี้ขอควรปรับปรุงของบัณฑิตเข้าผู้มีเพียงคุณภาพและปริมาณของ อาหารเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย = 5.22 คิดเป็นร้อยละ 5.22)

4.2.2.3 ด้านกระบวนการ ผลการวิจัย พบว่า วิทยากร และผู้เข้าร่วมอบรมได้รับการอบรมตามเวลาที่กำหนด และสามารถปฏิบัติตามหัวข้อและกิจกรรมบรรยายได้ตามเวลาที่กำหนด ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมที่มีต่อกระบวนการจ้ดอบรมของหลักสูตรฯ อยู่ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 5.80 คิดเป็นร้อยละ 82.9)

4.2.2.4 ด้านผลผลิตการดำเนินงาน ได้แก่ จำนวนสื่อที่ผลิต ผู้เข้าร่วมจัดอบรมสามารถใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ตโฟน ถ่ายวิดีโอทัศน์และตัดต่อตามบทที่กำหนดไว้ได้จำนวน 4 ผลงาน ผ่านการประเมินคุณภาพ 3 ผลงาน คิดเป็นร้อยละ 75 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมที่มีต่อผลการจัดอบรมในระดับพึงพอใจมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 5.85 คิดเป็นร้อยละ 83.6)

4.3 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานในอนาคต เมื่อคณะผู้วิจัยจัดอบรมเรียบร้อยแล้ว ได้จัดทำ (after action research) โดยให้ผู้เข้าร่วมอบรม และผู้รับผิดชอบสะท้อนความคิดเห็น ความรู้สึก ความต้องการการจัดอบรมในอนาคต ประกอบกับการสัมภาษณ์หัวหน้าโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนพัฒนาหลักสูตรอบรมต่อไปพบว่า

4.3.1 หัวข้อ เนื้อหา และกิจกรรมการอบรม ผลการวิจัยพบว่าการจัดหลักสูตรอบรมในครั้งต่อไปควรจัดอบรมในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

4.3.1.1 การผลิตสื่อวิดีโอทัศน์ ได้แก่ การถ่ายภาพเคลื่อนไหวโดยใช้กล้องวิดีโอ การฝึกอบรมการผลิตกราฟิก ประกอบการผลิตสื่อวิดีโอทัศน์ การผลิตรายการสัมภาษณ์สนทนา รายการสารคดี การฝึกตัดต่อโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อให้ได้สื่อที่มีคุณภาพสามารถเผยแพร่ทางสื่อมวลชน

4.3.2 การวางแผนการรณรงค์และการปฏิบัติการตามแผนการรณรงค์ ประกอบด้วยการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การวางแผนการรณรงค์ การจัดกิจกรรมการสื่อสาร การผลิตสื่อ การติดตามประเมินผล และการพัฒนาการดำเนินงาน

4.3.3 การบริหารจัดการและกิจกรรมการฝึกอบรม ได้แก่ จัดอบรมในโฮมสเตย์ หรือในรีสอร์ท หรือบริเวณที่ใกล้เคียงกับการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการแพทย์และแกนนำที่มีสถานที่พร้อมผลิตสื่อวิดีโอทัศน์เพื่อนำสื่อวิดีโอทัศน์ที่ผลิตขึ้นไปใช้อธิบายกับกลุ่มเป้าหมายที่ดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพจะได้จริง

5. การอภิปรายผล

5.1 หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสุขภาพบุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมืองในอนาคต ควรอบรมพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.1.1 พัฒนาศักยภาพที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การวางแผนการรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ พัฒนากลยุทธ์การสื่อสารระหว่างบุคคล พัฒนากลยุทธ์การผลิตสื่อวิดีโอทัศน์เพื่อใช้ประกอบการอธิบายบรรยายแก่กลุ่มเป้าหมาย ตามแนวทางการดำเนินงานวิจัยที่ Scheirer M.A. และคณะ (2017, pp.12-43) ที่กล่าวถึง การดำเนินงานการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาพ โดยการมุ่งเน้นการพัฒนาแกนนำและประสานสัมพันธ์กับผู้นำทางศาสนาในด้านศักยภาพการสื่อสาร และการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่องส่งผลทำให้ประชาชนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีขึ้น

5.2 การพัฒนาการสื่อสารเพื่อลดอคติที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมือง โดยใช้สื่อวิดีโอทัศน์เผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ในรูปแบบภาพยนตร์สั้น การรณรงค์ทางสังคม การนำเสนอข่าวและข้อเท็จจริง พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับเครือข่ายสังคมออนไลน์เผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวเพื่อให้ ประกอบกับการผลิตสื่อรายการสารคดีเชิงข่าว และรายการข่าวเพื่อนำเสนอทางสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ

5.3 ลักษณะการดำเนินโครงการในอนาคต

5.3.1 การจัดอบรมการผลิตสื่อวีดิทัศน์โดยใช้กล้องดิจิทัลเลนส์เดี่ยว (DSLR) กล้องวีดิทัศน์ เพื่อให้บุคลากรทางการแพทย์และแกนนำ อสม./ อสต. ผลิตสื่อวีดิทัศน์แนะนำการป้องกัน ส่งเสริมสุขภาพ รักษาและฟื้นฟูสุขภาพของกลุ่มเป้าหมาย พร้อมกับการผลิตรายการสารคดีและรายการข่าวเพื่อนำเสนอทางสื่อมวลชน ทั้งนี้เนื่องจากผลงานวิจัยของ Kirati Kachentawa และ Patchanee Chejyunya (2017, pp. 13-28) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานสุขภาพในชุมชน คือ การปรับเปลี่ยนแนวความคิดสื่อสารสุขภาพ การผลิตสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพผ่านสื่อหลากหลายช่องทาง และพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานสื่อสารเพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบผลการดำเนินงาน เช่น รายการข่าวโทรทัศน์

5.3.2 การร่วมมือผลิตรายการโทรทัศน์ บุคลากรทางการแพทย์และการนำ อสม./ อสต. ยังไม่ได้รับการพัฒนาทักษะเพื่อการผลิตรายการโทรทัศน์ที่มีคุณภาพมากเพียงพอได้รับการคัดเลือกนำเสนอทางสื่อมวลชนจึงมีความต้องการร่วมมือกับคณาจารย์คณะการสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่คณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยรังสิตและหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมผลิตรายการสารคดีเชิงข่าวหรือรายการข่าวเพื่อเผยแพร่ผลการดำเนินงานการส่งเสริมสุขภาพและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากร ชำนาญ

5.3.3 การประสานความร่วมมือเผยแพร่องค์ความรู้ ผลงานการผลิตสื่อเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น ตามแนวทางการส่งเสริมสุขภาพของ ปรีชาต สถาปัตตานท์ และคณะ (2546, น.15) ได้กล่าวถึงการดำเนินงานการณรงค์ด้านสุขภาพผ่านสื่อมวลชนให้มีประสิทธิภาพต้องมีการดำเนินงานประสานความร่วมมือกับแกนนำพันธมิตรเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การประสานความร่วมมือกับ รายการวิทยุกระจายเสียงชาติพันธุ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง จังหวัดเชียงใหม่ (สวท. ชม.) ความถี่ 1476 กิโลเฮิร์ตซ์ ที่เผยแพร่ออกอากาศทั้งทางคลื่นความถี่วิทยุ และวิทยุออนไลน์ไปยังกลุ่มเป้าหมายกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาเพื่อผลิตสารคดีเชิงข่าว รายการข่าวนำเสนอตัวอย่างแรงงานข้ามชาติที่สร้างประโยชน์ให้กับประเทศไทย เพื่อลดอคติที่มีต่อประชากรแรงงานข้ามชาติ

6. บทสรุป

6.1 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพการสื่อสารสุขภาพแก่บุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง และประชากร ชำนาญให้มีโอกาสเข้าถึงสิทธิการบริการสุขภาพ และได้รับความรู้ ส่งเสริมทัศนคติ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการดูแลสุขภาพของตนเอง โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติ (Action Research) ดำเนินการวิจัย สำหรับการนำเสนอผลการดำเนินงานในครั้งนี้เป็นการดำเนินงานรอบที่ 1 คือ การวิเคราะห์บริบทที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรดังกล่าว

6.2 ผลการดำเนินงาน ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า 1) หลักสูตรที่บุคลากรทางการแพทย์ และแกนนำต้องการ คือ หลักสูตรการเขียนบท และการผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อนำใช้ในการดำเนินงานให้มีความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิการบริการสุขภาพ การให้ความรู้ ส่งเสริมทัศนคติ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการส่งเสริม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพ

พร้อมทั้งการวางแผนและผลิตสื่อเพื่อการสร้างเสริมทัศนคติที่ดีต่อประชากรข้ามชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมือง

2) หลักสูตรและผลการจัดอบรม การดำเนินงานอบรมในครั้งที่ 1 ได้จัดอบรมในหัวข้อเรื่องการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านสุขภาพ การเขียนบท และการผลิตสื่อวีดิทัศน์โดยใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ ผลการจัดอบรมพบว่า กลุ่มผู้เข้าอบรมสามารถผลิตสื่อวีดิทัศน์ได้ 4 ชุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน 3 ชุด ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจต่อการจัดอบรมในระดับมากที่สุด

6.3 ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป การวิจัยในครั้งต่อไปควรดำเนินงานดังต่อไปนี้ 1) พัฒนาทักษะการวางแผนการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมสุขภาพ และ 2) พัฒนาทักษะการผลิตข่าว สารคดี มีวลีวิดีโอ และภาพยนตร์สั้นเพื่อใช้ในการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมือง 3) พัฒนาแผนการสื่อสาร และผลิตสื่อเพื่อลดอคติที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และชนเผ่าพื้นเมือง

7. กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ปีงบประมาณ 2560 – 2563

8. เอกสารอ้างอิง

- ศุภฤกษ์ โพธิ์ไพโรตนา. (2560). การผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: มปท.
- มูลนิธิศุภนิมิต. (2560). “กิจกรรมอบรมการจัดทำสื่อ/ จัดทำเค้าโครงการผลิตสื่อ”. โครงการพัฒนาระบบบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิให้เอื้อต่อการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพขั้นพื้นฐานของประชากรข้ามชาติ. เอกสารโครงการ.
- ปาริชาติ สถาปัตตานนท์ และคณะ. (2546). การสื่อสารสุขภาพ ศักยภาพของสื่อมวลชนในการสร้างเสริมสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Scheirer M.A. et al. (2017). Dimension of Sustainability for a Health Communication Intervention in African American Churches: A multi-methods study. *Implementation Science*. 12-43. Doi: 10.1186/s13012-017-0576-x.
- Brian D.B. and Jerusha B.D. (2016). Emerging Trends in Health Communication: The powerful rold of subjectivism in Moderating the effectiveness of persuasive health appeals. *Social and Personality Psychology Compass*. 10, 484-502. Doi: 10.1111/spc3.12264.
- Kirati Kachentawa and Patchanee Cheyjunya. (2017). Factors Promoting Participatory Communication to Create Health Communication Behavior in the Community. *International Journal of Behavioral Science*. 12, 13-28. Doi:1906-4675.